№ 54 ՇԱԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 14 **1894** ՇԱԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 14 № 54

ՔՍԱՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վրաց հասարակութիւնը և բանկային ժողովներ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նոր-Ջուղայի առաջնորդական խնդիրը. Սովեալների օգտին. Կարսի նահանգի կարօտեալները. Հասանքը սկսվում է. Նամակ Մեծ-Ղարաքլիսայից. Նամակ Ջանգեզուրից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ֆրանսիական մինիստրի ճառը. Թիւրքիա. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հին դարդ.

ՎՐԱՑ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Թիֆլիսի Ազնուական կալուածական բանկի ընդհանուր ժողովը բացվեց մայիսի 13-ին և դրա հետ միասին սկսվեց այն իբարանցումը, աղմուկը, ոգևորութիւնը, որ այդ ժողովի բացման հետ միասին տիրում է ամբողջ վրաց հասարակութեան վրա:

Բանկային թատրոնի ահագին դահլիճը պարլամենտական տեսարան է ներկայացնում. բեմի վրա, փառաւոր սեղանների շուրջը, բազմած են վրաց ինտելիգենցիայի, ազնուականութեան և գրականութեան յայտնի ներկայացուցիչները. ներքև՝ բազմած են վրաստանի զանազան անկիւններից հաւաքված հարիւրաւոր ազնուականները, իսկ վերև՝ տեղ են բռնել անթիւ հանդիսականներ, կանայք և տղամարդիկ, որոնք սրտատրոփ հետևում են հռետորների կատաղի ճառերին և քուէարկութեան հետևանքներին:

Օրվայ խնդիրը վրացու համար այդ ժողովն է. այդ ժողովի գործունէութեամբ է զբաղված այժմ և վրաց մամուլը, և վրաց ինտելիգենցիան Թիֆլիսում, և նոյն իսկ Թիֆլիսից դուրս՝ գաւառացի ժողովուրդը:

Տարիների ընթացքում այդ ժողովի համար, որի ամբողջ գործունէութիւնը պտըտում է կալուածական բանկի շուրջը, ամենատաք ագիտացիայի և բուռն պայքարի միջոցով, կազմվել են և անդադար կազմակերպվում են որոշ կուսակցութիւններ, որոնցից իւրաքանչիւրն աշխատում է իր ձեռքը գցել բանկի կառավարչի, դիրեկտորների, վերստուգող յանձնաժողովի անդամների պաշտօնները, և այդպիսով ձեռք առնել ամբողջ բանկի ղեկը, կամ ուրիշ խօսքով, վրաց բոլոր հասարակական գործերի ղեկը:

Տարաբաղդաբար, մեր այդ խօսքերը բառախաղութիւններ չեն, և ոչ էլ մի թռուցիկ սրամտութիւն. կրկնում ենք.—ով իր ձեռքում բռնի բանկի ղեկը, նա իր ձեռքումն է բռնում և վրաց հասարակական բոլոր գործերի ղեկը:—Բանկից դուրս մեր յարգելի հարևանները համարեա թէ չեն կազմակերպել հասարակական գործունէութեան որ և է ուրիշ ասպարէզ: Գաւառում դրանց համար հասարակական գործ չը կայ, եթէ չը հաշւենք Քութայիսը, որտեղ հասարակական գործունէութեան միակ ասպարէզը էլի բանկային ասպարէզն է: Մնում է Թիֆլիսը, ուր ոչ մի հիմնարկութիւն, ոչ մի ասպարէզ,—ոչ մամուլ, ոչ որ և է հասարակական խնդիր, ոչ որ և է ընկերութիւն, և ոչ վերջապէս որ և է դպրոցական գործ չէ կարողանում ամենափոքր, ամենաթեթև շարժում առաջ բերել վրաց ինտելիգենցիայի կամ ազնուականութեան շրջանում, և միայն կալուածական բանկն է, որ մի դիւթական ոյժով ցնցում է ամբողջ տարին քնող, թմրող հասարակութիւնը, և դէպի այդ ժողովը գրաւում և վրացի գրողին, և վրացի ազնուականին, և վրացի ինտելիգենտին, և վրացի կնոջը:

Եւ նոյն այդ բանկային ժողովների մէջ և այդ ժողովների շուրջն է, „որ կազմակերպվել են վրաց կուսակցութիւնները, մինչդեռ վրաց կեանքի ուրիշ ոչ մի շրջանում չը կայ ոչ մի կուսակցական կազմակերպութիւն: Դա վերին աստիճանի տխուր, բայց անհերքելի փաստ է:

Եւ ճշմարիտ, նոյն իսկ վրաց մամուլի և գրականութեան մէջ, ուր իսկապէս պէտք է լինէր ուղղութիւնների, գաղափարների յայտնի մրցում, ուրեմն և կուսակցական պայքար, մենք մի այդպիսի երևոյթի հետքըն անգամ չենք տեսնում: Վրաց այժմեան օրգանները՝ „Իվէրիա“ լրագիրը, „Մօամբէ“ ամսագիրը և „Կվալի“ շաբաթաթերթը տարբեր ուղղութիւններ չեն ներկայացնում, որոշ կուսակցութիւնների գլուխ և օրգան չեն: Նոյն իսկ վրաց այնպիսի նշանաւոր գործիչը, ինչպէս իշխան Ճավճավաձէ, որը „Իվէրիայի“ խմբագիր է մի և նոյն ժամանակ, մամուլի մէջ մի յայտնի ուղղութեան դրօշակակիր չէ: Նոյնը կարելի է ասել և վրաց միւս գրողների մասին: Վրաց բոլոր գրողները, բոլոր գործողները մամուլի մէջ գործում են միասին. նրանք համարեա բոլորն էլ գրում են մի և նոյն օրգանում, ինչպէս այժմ „Մօամբէ“ ամսագրում, և հասարակական որ և է մտաւոր ուրիշ ասպարիզի մէջ միմեանց հակառակ կուսակցութիւններ չեն կազմում.—բայց նոյն այդ մարդիկ մի ուրիշ ասպարիզում,—բանկային ասպարիզում, պատկանում են միմեանց բոլորովին հակառակ կուսակցութիւնների, պաշտպանում են միմեանցից բոլորովին տարբեր հոսանքներ, առաջ մղելով միմեանց թշնամի, միմեանց կատաղի հակառակորդ մարդկանց թեկնածութիւնը՝ բանկի կառավարչի, դիրեկտորների պաշտօնի համար...

Այդպիսով մեր առաջ նկարվում է մի այսպիսի պատկեր.—մի ամբողջ հասարակութիւն, մի ամբողջ ինտելիգենցիա, որ հասարակական կեանքի այս կամ այն ասպարիզում, գրականութեան և մամուլի մէջ ցոյց է տալիս վերին աստիճանի անհասկանալի մի անտարբերութիւն, որ մտաւոր կեանքի մէջ մինչև այժմ չէ կազմակերպել որոշ ուղղութիւն և կուսակցութիւն, որը վերջապէս ամբողջ տարին փայլում է իր անտարբերութեամբ,—դառնում է և եռանդուն, և ոգևորվող, և որոշ ուղղութեան տէր, և կուսակցութիւնների համակրող, և ժողովրդի ու հայրենիքի համար սրտացաւ,—հէնց որ խնդիրը գալիս է ազնուական բանկին, և կամ աւելի ճիշդ է ասել, այդ բանկի պաշտօնեաների ընտրութեան...

Բանկի և ժողովների հետ կապված են շատ գործեր, ինչպէս օրինակ, ազնուականների դպրոցների խնդիրը, վրաց բեմի պահպանութիւնը,—գուցէ կասէ մեզ վրաց ինտելիգենցիան: Ընդունում ենք, որ այդ ճիշդ է: Բայց միթէ դրանից հետևում է, որ այդ բանկից և նրա ժողովներից դուրս այլ ևս չը կայ ուրիշ կեանք, չը կան ուրիշ խնդիրներ, չը կան աւելի բարձր, փողի հետ ոչինչ կապ չունեցող, աւելի լայն հասարակական խնդիրներ...

Վրաց ինտելիգենցիան մի մեծ, անդարմանելի սխալ է անում, անգիտակցաբար նսեմացնելով հասարակական կեանքի ուրիշ ասպարէզները, և ձգտելով կենտրոնացնել վրաց ազնուականութեան և նոյն իսկ ժողովրդի ուշադրութիւնը միմիայն բանկի շուրջը, միմիայն կալուածական բանկի ընդհանուր ժողովների մէջ: Վրաց առաջադիմութեան խարիսխը—բանկը չէ:

Սակայն, եթէ նոյն վրաց ինտելիգենցիան սկսի հասարակական ուրիշ ասպարէզներում և մամուլի մէջ էլ գործել նոյն եռանդով, նոյն տոկունութեամբ, և նոյն ոյժով, ինչ ոյժով գործում է բանկային ասպարիզում,—կարող ենք հաւատացնել, որ շատ փոքր ժամանակամիջոցում շատ մեծ գործեր կը կատարի:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Պարսկաստանից հասած մասնաւոր տեղեկութիւններից և «Շաւիղ» շաբաթաթերթից երևում է, որ ներկայումս Թեհրանում և Նոր-Ջուղայում մղվում է մի կռիւ այժմեան առաջնորդ Եսայի եպիսկոպոսի դէմ: Կազմվել են երկու հակառակ խմբեր, մէկը առաջնորդի կողմնակից, միւսը հակառակորդ և շնորհիւ այդ կռւից ծագած խառնակութիւնների՝ ազգային գործերի ընթացքը հանդիպում է խոչնդոտների:

Պարսկաստանում ազգային-հասարակական շատ գործեր սերտ կերպով կապված լինելով առաջնորդի անձնաւորութեան հետ, առաջնորդական խնդիրը ևս մեծ կարևորութիւն է ստանում:

Ռուսաստանի հայ մամուլը, հեռաւոր դիտող հանդիսանալով այդ կռւի, կարող է խնդիրը քննել ամենայն անաչառութեամբ և հաստատել, թէ կռւող կողմերից ո՞րն է արդար և որը անարդար:

Դիմենք փաստերին:

Նոր-Ջուղայի, կամ Պարսկաստանի և Հնդկաստանի թեմի առաջնորդը, մինչև Եսայի եպիսկոպոսը, կառավարել է այդ թեմը ինքնիշխան, բացարձակ միապետական կերպով, առանց ում և իցէ հաշիւ ու համար տալու իր գործողութիւնների մասին: Շնորհիւ այդ հանգամանքի, Հնդկաստանի ազգային մեծամեծ կալուածքները անհետացել, սրա նրա յափշտակութեան առարկայ են դարձել, որովհետև ոչ էջմիածինն է հսկողութիւն ունեցել և ոչ ևս տեղական ժողովուրդն է իրաւունք ու-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԻՆ ԴԱՐԴ

Մեր խօսքը մի հին վէրքի մասին է, որ վաղուց գրաւել է բոլորի ուշադրութիւնը: Հարկաւո՞ր է արդեօք ասել, որ քաղաքացի ժողովուրդն անգամ քահանայացու ընտրելիս առաջնորդվում է բոլորովին այլ շարժառիթներով և յաճախ աննպատակայարմար ընտրութիւն է կատարում, իսկ գիւղացու մասին խօսելն անգամ աւելորդ է: Այլ ևս չենք յիշում այն բազմաթիւ դէպքերը, երբ որ և իցէ հոգևոր գործակալը իր ցանկացածին է առաջքշում. եկամուտի աղբիւր են լինում գիւղացի տիրացուներին առաջ քաշելը, այս և այն կողմից մեղր ստանալով և շատ վճարողին քահանայ ձեռնադրել տալով:

Աւելի քան քսան տարի է, որ «Մշակը «դաւթար» է արել ու արձանագրում է այդ զեղծումները, բայց մեր սուրբ հայրերը՝ «փապուճիս տակ» ասելով էին պատասխանում: Իսկ այժմ վեր են առել «съ больной головы да на здоровую»:

Երեխան, որպէս անգիտակից, որպէս իր չարն ու բարին հասկանալու անկարող էակ՝ անգիտակցաբար կարող է ամեն բոպէ ոչ միայն ծանր վնասներ հասցնել իր անձին, այլ և կարող է իսպառ զրկվել նրանից: Սակայն ինչ կասէք դուք այն ծնողին, այն դայեակին, որը փոխանակ անհասկացող երեխային տխուր պատահարներից պահպանելու, փոխանակ նրան առաջնորդելու, կողմնակի կերպով պատճառ դառնար նրա կորստեանը և, այնու ամենայնիւ, «չքմեղ» լինէր, ասելով, որ երեխան ինքն կամեցաւ վնասվել... Եթէ գիւղացուն թոյլ տաք, նա շատ ու շատ պատրուակներ մէջ կը բերէ իր սարքած ընտրութիւնը արդարացնելու համար. տգէտ գիւղացու կարծիքով, մի անարժան քահանայացու ձեռնադրելու համար նշանաւոր պատճառ է համարվում և այն, որ տիրացուն ժառանգաբար ստացած ունի քահանայական իրեղէններ՝ Աւետարան, Մաշտոց, քահանայական հանդերձ: «խօմ սրանք ջաղիմայ մնալու չեն»,—տրամաբանում է նա: Քանի որ ժողովուրդը այս աստիճան տգէտ է, իսկ Էջմիածինը իր հնաւուրց մեթօդը չի փոխի, կարծիք չը կայ, որ անկարելի է քահանայացուների արդար ընտրութիւն կատարել և դեռ, երկար, տարիներ կանցնեն և այս այրող հարցը մամուլի քննադատութիւնից դէնը չի անցնի, լուծումն չի ստանայ:

Սակայն որպիսի տխուր պատկեր է նկարվում ձեր առաջ՝ երբ տեսնում էք գիւղերի և քաղաքների քահանաներին: Դրանց մէջ արժանաւորների թիւը այնքան քիչ է, որ մատներով կարելի է համարել: Եւ ահա նկատում էք, որ քահանան բոլորովին ազդեցութիւն չունի ժողովրդի վրա, գիւղական ժողովուրդը պատարագի երես չէ տեսնում նոյն իսկ նշանաւոր տօներին,—20 կոպէկը միայն կարող է ստիպել տէր-պապային պատարագ անել,—սառչում է եկեղեցում: Մեր քահանաները քաղաքներումն անգամ ոչ միայն քարոզել, այլ և մի ծանուցումն անել չը գիտեն. այն էլ չեն անի, եթէ յորդորելու չը լինեն ժողովրդին դէպի նուիրատուութիւն, յօգուտ... քահանաների: «Սիրելի ժողովուրդ, շատերը ձեզանից տարիներով եկեղեցի չեն մտնում, չեն աղօթում, եթէ կուզէք Աստուծուն հաճոյ լինել, օրհնեալ լինիք, առատօրէն նուէր շնորհեցէք». ահա մեր քահանաների մեծ մասի ծանուցման ձևը:

Վերջին ժամանակներս հոգևոր պաշտօն են ստանձնում ուսում ստացած անձինք, գրեթէ, բացառապէս ուսուցիչներ: Սակայն ամեն փայլուն բան ոսկի չէ: Մի կողմ թողնելով նրանց, որոնք անկեղծ գործունէութեան ցանկութեամբ ստանձնում են քահանայական վեհ պաշտօնը, մնացեալները կազմում են այնպիսի անհատներ, որոնք ուսուցչութիւնից դուրս որ և է բանի անընդունակ լինելով և մի և նոյն ժամանակ աչքի առաջ ունենալով ուսուցչի խախուտ վիճակը, աշխատում են օր առաջ իրանց ապագան ապահովել: Եւ ուրեմն կարելի՞ է յուսալ, որ այդպիսի քահանաները որ և է ազդեցութիւն ունենան ժողովրդի վրա, կարելի՞ է սպասել, որ դրանք անկեղծ, անաչառ, ուղղախոս լինեն:—Ի հարկէ ոչ. հացի համար ձեռնադրվողը հացի ետևիցն էլ ման կը գայ: Եւ արդարև, ողորմելի մարդիկ են դրանք. հարուստների առաջ հլու, կեղծաւոր, շողոքորթ. կան այնպիսիները, որոնք հարստից, մեծատունից անարգվելն անգամ պատիւ են համարում իրանց համար... Ահա ուրեմն, թէ ովքեր են կազմում մեր քահանաները.—մի կողմից՝ հին սերնդին պատկանող կամ նորոգ ձեռնադրվող տգէտ, անձեռնհաս անձինք, միւս կողմից՝ ներքին արժանիքներից զուրկ, հացախնդիր, ուսման հոտը առած անձինք, որոնք ոչ մի կերպ բարձրացնել չեն կարող քահանայական պատիւը: Եւ այդ է պատճառը, որ մենք քահանայի անձնաւորութեան մէջ հոգևոր տեսուչ, անաչառ խրատտու չենք տեսնում, այլ տեսնում ենք մի արհեստաւոր՝ որ մեքենաբար մկրտում, պսակում, թաղում է. մի խօսքով ամեն ինչ կատարում է ձևի համար.—տօնացոյցի մէջ գրված է, որ այս ինչ և այն ինչ շարականները պէտք է երգվին, այս ինչ մաղթանքները ասվին և այլն:

Եւ արժանաւոր քահանաներ ունենալու համար հարկաւոր է մեծ զգուշութեամբ քահանայացուներ ընդունելուց զատ՝ կարգի դնել քահանաների ապահովութեան հարցը, որին նպաստող գլխաւոր պայմաններից մէկն է և քահանաների թւի սահմանափակումը: Մեր կարծիքով, արժանաւոր մարդ-

նեցել հսկելու, կանոնաւորելու այդ կալուածքների մատակարարութեան գործը: Տասնեակ տարիների ընթացքում առաջ է եկել կողոպտիչների մի ամբողջ խումբ, ըստ մեծի մասին վիճակաւոր քահանաներ, որոնք ազգային բազմաթիւ և մեծագին կալուածքների, գոյքերի հասոյթները փոխադրել են իրանց գրպանները, դատարկել են ազգային դրամարկղը, թողնելով նրա մէջ պարտամուրհակներ, ժողովել են մեծամեծ գումարներ՝ դպրոցներ, եկեղեցիներ կառուցանելու համար և ոչինչ չեն արել:

Ում յայտնի չէ, որ հանգուցեալ Խաչատուր վարդապետը, խաչակիր և ասպետ առաջնորդական փոխանորդը, Նոր Ջուղայի Ամենափրկչեան վանքին պատկանող մի ամբողջ գիւղի կալուածքները փոխել էր տուել իր անունով: Ում յայտնի չէ, որ տէր-Մարտիրոս աւագերէցը, մի խումբ աղաների հետ, ամբողջ 40 տարի հաշիւ չեն տուել, թէ ինչ են արել իրանց յանձնած կտակների, կալուածքների արդիւնքները, այլ սեփականացնելով զանազան ազգային գումարներ, առաջնորդին ներկայացրել են միայն պարտամուրհակներ:

Եւ ահա նոր առաջնորդ Եսայի եպիսկոպոսը, տեսնելով այդ բոլոր կորուստները, այդ բոլոր չարիքները, որոշում է վերջ դնել նրանց, որոշում է կանոնի, օրէնքի և սահմանի տակ դնել ազգային և հասարակական գործերի, կալուածքների կառավարութիւնը: Նա ինքն լինելով առաջնորդ, կամենում է սահման դնել առաջնորդի կամայականութեան և նրա պաշտօնավարութիւնը ենթարկել պատասխանատուութեան և կօնտրօլի: Նա հաստատում է Նոր-Ջուղայում խորհրդարան անունով մի կօլլէգիալ հիմնարկութիւն, սահմանում է կանոններ, որոնց հիման վրա առաջնորդը համարվում է միայն նախագահ խորհրդարանի, իսկ բոլոր ազգային, եկեղեցական-վարչական գործերի տնօրէնութիւնը վերապահում է խորհրդարանին:

Կանոնաւորելով այդպէս ազգային գործերի կառավարութիւնը, Եսայի սրբազանը ի դատ և ի պատասխանատուութիւն է կոչում բոլոր այն անձանց, քահանաներին, աղաներին, որոնք 40 տարուց ի վեր համարել են իրանց ազգային սեփականութիւնների լիակատար տէր և կլանել են ազգային մեծաքանակ գումարներ, թողնելով ազգին միայն անարժէք մուրհակներ: Սրբազանը յայտարարում է, որ բոլոր պարտականների անունները տպագրել պէտք է տալ, դատաստանի տակ ձգել, եթէ կողոպտիչները չը շտապեն վերադարձնել ազգային գումարները:

Տարակոյս չը կայ, որ եպիսկոպոսի կարգադրութիւնը և ձեռք առած խիստ միջոցները աղայական կամայականութեան և նախկին կառավարիչների սանձարձակ ու անհաշիւ կառավարութեան դէմ, սարսափ և զայրոյթ են տարածում: Եւ ահա սարքվում են եպիսկոպոսի դէմ ինտրիգաններ, լարվում են թակարդներ, գրվում են հանրագրութիւններ, որոնցով դիմում են Էջմիածին, որ յետ կանչվի Եսայի եպիսկոպոսը, բարդելով նրա վրա զանազան զրպարտութիւններ:

Սակայն առաջնորդը անդրդուելի է. մանաւանդ հասարակութեան ինտելլիգէնտ, թարմ և բանիմաց մասը մեծ համակրութեամբ վերաբերվելով սրբազանի գործունէութեան, ամեն ջանք գործ է դընում խրախուսելու նրան և չը թողնելու, որ յուսահատվի:

Եւ այդպէս, ներկայումս Պարսկաստանի թեմում առաջ են եկել երկու կուսակցութիւններ. մինը բոլոր նախկին յափշտակիչների, կողոպտիչների խումբը, միւսը՝ նրանց գագիր արարքները մերկացնող խումբը, պարագլուխ ունենալով առաջնորդին: Ի մեծ նախատինս «Րաֆֆիի» ընկերութեան, պէտք է ասենք, որ այդ ընկերութիւնը, անպատուելով այն անունը, որ կրում է, դարձել է առաջին խմբի պարագլուխ և ղեկավար:

***

ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Երևանի և Կարսի նահանգների և գաղթական սովեալների օգտին.

1) Խարկովից, Յովհաննէս Տէր-Միքայէլեանցի միջոցով 118 րուբլի, որից 85 րուբլի նուիրել են ուսանողները, իսկ մնացածը ուրիշ անձինք:

2) Եալթայից, Յակոբ Տէր-Սարգսեանի միջոցով, հանգանակված 53 րուբլի, յօգուտ գաղթական սովեալների, վեհափառին ուղարկելու համար: Այդ գումարից 20 րուբլի հանգանակված է Խաչատուր Յակոբեանցի աջակցութեամբ:

3) Բալախանիից, ինժեներ Յարութիւն Ադամեանի միջոցով, եղբ. Նոբելեանների նաւթահանքի ծառայողների մէջ հանգանակած 30 րուբլի:

4) Թիֆլիսից, Կարապետ Մարկոսեանից (խարբերդցի) 10 րուբլի, յօգուտ գաղթական սովեալների:

Ուրեմն նախկին 301 րուբլի 52 կ. հետ այժմ ունենք 512 րուբլի 52 կոպէկ:

Այսօր, մայիսի 14-ին, ուղարկեցինք:

1) Երևան, Բարեգործական ընկերութեան ճիւղին 100 ր.:

2) Էջմիածին, վեհափառին 100 րուբլի, յօգուտ գաղթական սովեալների:

Ուրեմն մեզ մօտ մնում է 312 ր. 52 կոպ.: Ուրեմն մինչև այժմ ստացել ենք 4343 րուբլի 37 կ.: Ուղարկել ենք 4031 րուբլի:

ԿԱՐՍԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐԸ

Ծանր է մեր գիւղացիների տնտեսական վիճակը: Վերջին և մանաւանդ անցեալ տարվայ անաջող հունձը կատարելապէս անել կացութեան մէջ դրեց գիւղացուն: Աւելացրէք դրա վրա և՛ այն, որ այս ձմեռ Կարսի շրջանի հայաբնակ գիւղերում լցված են բազմաթիւ հայ գաղթականներ, որոնց բաժին էր հանում գիւղացին իր աղքատիկ ունեցածից:

Սակայն անբերրի տարիները երկար ժամանակով իրանց սարկացնող կնիքը դրոշմում են գիւղացու տնտեսութեան վրա: Գալը ամպամած օրն է ուրախանում. գիւղացի և քաղաքացի վաշխառուի համար նա հարսանիքի խրախճան է այն օրը, երբ գիւղացին կարիքի մէջ է: Ահա այդ ժամանակ վաշխառուն, որպէս օձ, իր սառն օղակները հետզհետէ սեղմում և նրանց մէջ խեղդում է գիւղացուն:—Չենք կարող չը յիշատակել հետևեալ փաստը: Դուխոբորների աղանդի հիմնադրի վերջին շառաւիղ Կալմիկօվան, մի քանի տարի առաջ մեռնելիս՝ իր յաջորդ նշանակեց Գանձակի շրջակայքում գտնվող Սլաւեանկա գիւղացի Պետր Վերիգինին: Համայնքի մէջ հակառակութիւն սկսվեց Վերիգինի դէմ և կազմվեց երկու կուսակցութիւն. մէկը, ամենաստուար մասը՝ ընդունեց Վերիգինի յաջորդութիւնը և «քաղդէացի» անուն տալով հակառակ խմբին, դրանց մէջ սկսվեց անհաշտ, կատաղի կռիւ: Այդ կռիւներին վերջ դնելու համար, Վերիգինը պէտք է հեռանար և նա այժմ գտնվում է Ռուսաստանի մի ինչ որ աննշան քաղաքում: Եւ ահա, ինչպէս պատմում են, Վերիգինը այնտեղից թուղթ է ուղարկում իր հետևողներին, որի մէջ տնօրինում է (ի նկատի ունենալով ներկայ տարվայ անաջող դրութիւնը), որ իւրաքանչիւր ընտանիք իր դրամական առձեռն կարողութեան և ունեցած հացահատիկների կէս մասը տալով՝ կազմեն համայնական գումար և դրանից առատութեամբ բաժանվի չունեւորներին, այն պայմանով, որ իւրաքանչիւր ոք՝ միջոցը ներելուն պէս, վերադարձնի իր վերցրած դրամը կամ հացը՝ առանց որ և է տոկոսի, վերադրի: Դուխոբորները ամենայն սրբութեամբ կատարել են Վերիգինի պատուէրը և այժմ ամենայն ոք ապահովված է, ամենայն ոք անդորր սրտով նայում է ապագային:

Բայց տեսէք ինչպէս է վարվում ժողովրդական աղէտի ժամանակ հայ հարուստը: Նա հացահատիկ է բաժանում գիւղացուն ցանելու համար հետևեալ պայմանով:—Գիւղացին ցանում է հարուստից վերցրած ցորենը կամ գարին իր արտի մէջ, (որի վարելը, հողահարկը փող արժեն) իր միջոցներով և բոյսը հասնելուց յետոյ պարտաւոր է քաղել, կալսել և սերմացուն ամբողջապէս ընդհանուր քանակութիւնից դուրս գալուց յետոյ, մընացածը կիսում է և յանձնում հացատիրոջը: Միայն դարմանը մնում է յօգուտ գիւղացու:

Իսկ Կարսից 15 վերստ հեռու գտնվող Ղարաղալա գիւղում, որի բնակիչների ստուար մեծամասնութիւնը աւետարանական հայեր են, տեղական հարուստները ընկերութիւն են կազմել՝ ժողովրդին... լաւապէս ճնշելու համար: Դրանք համոզեցին չունեւոր դասակարգին, որ կառավարութեան բաժանած հացը թանգ է և անձեռնտու, որ իրանք խոստանում են աւելի մատչելի պայմանով հաց տալ: Գիւղացի չքաւորը գոյգ ոտքով ընկաւ ճարպիկ «քեռիների» ձեռքով հիւսած թակարդի մէջ և յայտնեց, որ կ ա ր ի ք չ ո ւ ն ի հ ա ց ի: Զրկվելով կառավարութեան օժանդակութիւնից՝ չքաւորը ստիպվեց «արթնցած քրիստոնեաների» առաջարկած պայմանները անպայման ընդունել:

Ահա այդ պայմանները: Գիւղացին պարտաւոր է ցանել «ընկերութեան» հացը իր արտում և ամենայն աշխատանք կատարելուց, հացաբոյսը քաղելուց յետոյ, արտումը օրանը կէս անել, «ընկերութեան» ընկած կէսը իր սայլով տանել, ուր կը պատուիրվի նրան, և այնուհետև մնացած կէսից ևս գիւղացին պարտաւոր է, ծեծելուց յետոյ, քառորդ մասը յանձնել «ընկերութեան»: Եւ այդպիսով, կառավարութեան հացը անյարմար համարող հարուստը, այժմ 400 տոկոսով հաց է ցրվում... Աւելացնենք և՛ այն, որ «ընկերութիւնը» այդ սարսափելի պայմաններով անգամ մերժում է հաց տալ այն յանդուգն չունեւորներին, որոնք համարձակվում են ինքնուրոյն կարծիք ունենալ, որոնք յանդգնում են «քեռու» քմաճոյքին հակառակ գնալ... Եւ այն ժամանակ հասկանալի կը լինի, թէ ինչ օրն են գցել այդ վաշխառուները խեղճ գիւղացիներին:

***

ՀՈՍԱՆՔԸ ՍԿՍՎՈՒՄ Է

Տգէտ քահանաների ձեռնադրութեան խընդրին ցոյց տուած եռանդուն պաշտպանութիւնն իզուր չանցաւ: Տգէտ տիրացուները՝ սիրտ առած, գլուխները բարձրացրել են, և ահա սկսված է մի հոսանք ձեռնադրութեան յոյսով: Մօտ օրերս, օրինակ, Ալէքսանդրապօլից ճանապարհ ընկաւ դէպի Էջմիածին տիրացուների մի նշանաւոր խումբ, որոնցից մի քանիսը քաղաքի, մնացածները Շիրակի գիւղերի համար են ձեռնադրվելու: Չենք կասկածում, որ ուրիշ տեղեր էլ արդէն սկսված կը լինի տգէտ տիրացուների հոսանքը:

Հարցնող լինի այդ տիրացուներին, ինչու համար են ձեռնադրվում դրանք. տգէտ քահանաներից մենք կատարելապէս լիացած ու կշտացած ենք. դրանցով վխտում են մեր քաղաքները, ուր ոչ մեռելներն են անթաղ մնացել և ոչ երեխաներն առանց մկրտվելու. չը գիտենք՝ էլ ում համար են մեր տիրացուներն այդպէս ոգևորվել: Հասկանալի է, թէ ինչ լաց ու կոծով, ինչ աղաչանք-պաղատանքով պէտք է ձեռք բերած լինեն դրանք այն ստորագրութիւնները, որ ձեռքերում բռնած՝ բաց ճակատով ոտք են կոխելու ուժեղ մարդկանց շեմքերը:

Ցաւօրինակ երևոյթ. պատմական այս խորհրդաւոր վայրկեանում, երբ մենք մեր բոլոր բարոյական ուժերը պէտք է լարենք՝ մեղմացնելու այն անթափանցելի խաւարը, որի մէջ թաղված է ամբոխը, մասսան, երբ մեր ամբողջ էութեամբ պէտք է զգանք տգիտութեան, մտաւոր այլանդակութեան կործանարար հետևանքները, առաջարկում են մեզ հաշտվել այն վայրենի ու հրէշաւոր հայեացքի հետ քահանայական խնդրի մէջ, թէ տգէտ քահանաների ձեռնադրու-

---

կանց դէպի քահանայութիւն գրաւելու ամենամեծ միջոցներից մինն է հոգևոր իշխանութեան կողմից արդարացի քաջալերութիւն ցոյց տալը:

Մեր մէջ քիչ չեն այն անձինքը՝ որոնք ամենայն արժանաւորութիւն ունեն հոգևոր կոչման մէջ մտնելու, որոնք հասկանալով արժանաւոր հոգևորականի կատարելիք մեծ դերը՝ կը կամենային մտնել այդ ասպարէզը. բայց չեն վստահանում, տեսնելով այն կամայական վարմունքը, որ մինչև այժմ սովորական է եղել Էջմիածնին, տեսնելով որ անարժան մէկը աւելի մեծ յարգանք, ընդունելութիւն է գտնում, քան արժանաւորը:

Արդեօք մենք ականատես չենք եղել, թէ ինչպէս եռանդուն, անձնուէր գործիչներ, առ ոչինչ համարելով շահաւէտ և փառաւոր պաշտօնները, բազմախոստ ապագան, յանձն են առել հոգևորական դառնալ հասարակաց օգտին, ընդհանրութեան գիտակցութեան զարգացմանը ծառայելու նպատակով: Ընդարձակ ծրագրերով, լի յուսով մտել են նրանք այդ պաշտօնի մէջ, բայց շուտով զգացել են, որ դա իրանց շրջանը չէ. փարաջէն սկսել է խեղդել նրանց, նրանք անիծել են այն օրը և ժամը՝ երբ համաձայնվեցին հրաժարվել ազատութիւնից և անազատութիւնը գրկել: Մեր սրբազան հայրերը կամ հայր սուրբերը, որոնք կատարեալ անտարբերութեամբ են նայում տգէտ տէրտէրների հրէշաւոր քարոզների և գործերի վրա, նոյն սուրբ հայրերը խիստ քննութիւն են նշանակում ուսումնական քահանայի քարոզի համար, ողի մէջ բռնում են նրա ամեն մի խօսքը, որպէս զի կարողանան բղաւել «հայհոյեաց, հայհոյեաց» և վերացնել «չարն ի միջոյ»: Մեր հոգևորականութիւնը, ըստ մեծի մասին, բաղկացած լինելով տգէտ անձնաւորութիւններից, չէ կարող գնահատել իր շրջանը մտնող այնպիսի մէկին, որի հայեացքները, ձգտումները բոլորովին ինքնուրոյն են:

Եւ այդպէս, քանի որ մինչ «հաստ ու բարակ մի գին է եղել», քանի որ «կուժ կոտրողն ու ջուր բերողը» մի և նոյն պատուին են եղել, էլ ո՞վ, ասացէք խնդրեմ, կը համաձայնվի հոգևորական դառնալ, եթէ նա ընդունակ է մի այլ գործի:

Չը մոռանանք յիշել, որ մինչև այժմ անշահախնդիր, իր պաշտօնի վեհութիւնը հասկացող մէկին գործակալ չէին նշանակում և եթէ պատահմամբ մի այդպիսի «սխալ» ևս գործվէր, այդպիսի գործակալի պաշտօնավարութիւնը մէկ-երկու ամիս հազիւ էր տևում, որովհետև նա «անշնորք» մարդ էր համարվում, ոչ ինքն էր ուտում և, ո՛վ եղեռն, ուրիշների «հալալ» եկամուտն էլ կտրում էր: Ընդհակառակն, միւս կողմ տեսնում էիք մի ճարպիկ, բազմահմուտ գործակալ՝ վէր կոխած խղճի պատառը, համ ինքն էր անուշ անում, համ, որոց անկ էր թաւաղայ անում: Եւ փոխադարձութեան սկզբունքով միմեանց հետ կապված լինելով, բարձրաղիրներից ստացած նամակները, պահանջագրերը ձեռքումը պահած, որպէս արդիւնահանութեան անժխտելի ապացոյց՝ մեր գործակալ հայրը այլ ևս չէր նեղվում կշտադատութիւններով... դառնում էր համարձակ և «աւարը» գոյգ ձեռքով ներս քաշում: Բողոքեցէք որքան ջաններդ կուզէ, խնդրագրեր թափեցէք որքան կամենաք, գրեցէք ինչ ուզում էք՝ նշանակութիւն չունէր: Հոգևոր իշխանութեան բարձրագոյն ներկայացուցիչներից մէկը սովորութիւն ունէր այսպիսի բնորոշ բառերով որոշել տպագրական խօսքի նշանակութիւնը. «լրագրերի մէջ տպված 100 լուրից 99 սուտ է, մէկն էլ՝ կասկածելի»:

Բացի դրանից մենք ունէինք և ունենք Հայաստանեայց եկեղեցու պաշտպանութեան ծանր լուծը վզերին տանող հրապարակախօս գործողներ, որոնք ցանկանալով ցանկանում են հնացած կարգերը պահպանել և որոնք երբեմն եզուիտաբար «գայլի հետ ուտելով՝ հովուի հետ լաց են անում»: Կաթուղիկոսական գահի թափուր միջոցին Էջմիածինը նրանց և նոցայնոց համար ձեռնտու չէր, ուստի և չարունակ յարձակվում էին նրա վրա, և եթէ վաղը էլի ձեռնտու չը լինի, կրկին կատաղաբար կը յարձակվեն... Մենք դրանց վաղուց ենք ճանաչում. դրանց համար գոյութիւն ունի միայն ներկան, այսօրը, դրանց համար գոյութիւն ունի միմիայն իրանց որկրամոլ որովայնը և ուրիշ ոչինչ: Եւ այդ է պատճառը, որ դըրանք այսօր պաշտպան են հանդիսանում տգէտ քահանաների ձեռնադրութեան:

Սակայն, մոռանում էք, որ ժամանակն ևս ունի իր անողոք պահանջները, որոնց չէ կարելի դիմադրել առանց պատժվելու: Անցան անդառնալի կերպով ձեզ համար՝ կարմիր օրերը, երբ ժողովրդի տգիտութեան մէջ պաշար էիք գտնում ձեր թունաւոր ալքների համար: Այժմ հասարակութիւնը լաւ ճանաչում է ձեզ: Դուք տեսնում էք անխուսափելի օրհասը ժողովրդի օրից օր զարգացող գիտակցութեան մէջ, զգում էք, որ գետինը խուսափում է ձեր ոտների տակից և դուք վերջին, յուսահատ կականն էք բարձրացնում: «Արջք օրհասականք ի հատանել շնչոյն հզօրագոյնս կռուին»: Ժողովրդի գիտակից գործունէութիւնը խորտակում է ձեր մեքենայութիւնները թէ Կովկասի մայրաքաղաքում և թէ գաւառներում և դուք իզուր պատսպարվում էք փարաջաների տակ, իզուր եկեղեցիների քարերն էք լպստում: Ձեզ ճանաչում ենք:

Խ. Մառանկոզեանց

թիւնը փոքրոգուն չարիքն է, քահանաներին ո-րոնք խաւարի, վայրենութեան և անպարտաճանաչութեան մեծութիւնը մէջ լոյս, ակր և ճշմարտութիւն պէտք է սերմանենք:

Ասացէք, ինչ նախնական միջոցներ գործ դրեց [illegible]

[illegible]

Լռենք...

Ա.

ՆԱՄԱԿ ՄԵՂ-ԴԱՐԱԼԻՍԱՑԻՑ

Մայիսի 3-ին

[illegible]

կարծ պարզ երկինքը մթնացնեց, ամպերը կուտակվեցին երկնակամարի վրա. որոտ, կայծակ, սարսափելի կարկուտ մէկը միւսին յաջորդելով՝ միանգամայն ոչնչացրին ամէն բուսականութիւն: Բնութեան այդ կարճատև խաղը տասն րոպէի մէջ զրկեց գիւղացուն իր ամբողջ աշխատանքից, մի պատառ հացի կարօտ թողնելով. նրա ամբարը մի հատիկ ցորեն չը մտաւ, մարագը՝ մի բուռը դարման:

Յուսահատ գիւղացին մի կերպ անցրեց դառնաշունչ ձմեռը. սպասում էր, որ գարնան գալուստը գէթ փոքր ինչ թեթևացնի վիճակը, բայց խաբուսիկ յոյս. այժմ նա մուրում է, և մուրում է բառի բուն մտքով:

Ով ունի մարդասիրական զգացմունք, կը շտապի օգնութեան ձեռք մեկնել այդ թշուառներին:

Ղարաքլիսեցի

ՆԱՄԱԿ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻՑ

Մայիսի 1-ին

Շատ ժամանակ է, որ Զանգեզուրի լայնատարած գաւառի զանազան մասերում աւազակային խմբերը խաղաղ հայ և թուրք բնակիչներին մեծամեծ վնասներ են հասցնում: Նոյն իսկ այս մի քանի օրերումս, փախստական Քերբալայ-Փիրիդունը սկսել է ներկայ տարվայ իր արշաւանքը և շատ աջող է անցել. նա երկու անգամ յարձակվեց ճանապարհորդների վրա և մեծ աւարով վերադարձաւ իր ապաստարանը: Տեղացիները սարսափի մէջ են:

Թէյ և Բուղաքար թուրքաբնակ գիւղերը յիշեալ աւազակապետի թէ պատսպարանը և թէ ամբարն են: Այդ գիւղացիները մատակարարում են նրա ամէն տեսակ պիտոյքները և նրա անունով սպառնալիքներ են տալիս այն գըլխից ձեռք վերցրածին, որը վտահանում է նըրանց փոքրիկ նկատողութիւն անգամ անել:

Ասեցինք, որ տեղացիները սարսափի մէջ են: Անցեալ տարիները տեղացիները լաւ հրացաններ էին պահում, որով և պահպանում էին իրանց թէ անձը և թէ կայքը: Այժմ այդ էլ չը կայ:

Զանգեզուրի IV մասի պոլիցիական պրիստաւ Աղամալեանց, թէպէտ ամառվայ երկու-ղալի ամիսներին շրջող ձիաւորներ էր վարձել Մեղրի գաւառակը պահպանելու և փախստականներին ձերբակալելու համար, բայց նրանց մէջ էլ իր պարտքը ճշգրութեամբ կատարողներ հազարիցն մէկ է լինում: Այդ է պատճառը, որ Մեղրի և Շիրվանիձոր գիւղերի բնակիչները ահագին ծախսեր են անում և սեպհական պահապաններ վարձում իրանց գիւղերը պահպանելու համար: Դեռ այդ բաւական չէ. այդ գիւղացիները մի քանի անգամ յարձակւում գործեցին աւազակների վրա. նրանց աջողվեց աւազակներին իրանց սահմաններից քշել, հեռացնել: Բայց Բուղաքարն ու Թէյը շատ հաւատարիմ մնացին իրանց խոստմունքին, և դեռ ևս ամենայն յամառութեամբ շարունակում են հաւատարիմ մնալ և աւազակներին ապաստարան տալ:

Քանի որ Զանգեզուրի գաւառում աւազակներին հիւրասիրող գիւղեր կան, մեր կարծիքով, ժողովրդի ձեռքը պէտք է լաւ հրացաններ տալ, որ նա ինքն իրան պաշտպանի:

Իսկ թուրք փախստականին ձերբակալելու համար թուրք շրջող ձիաւորներին վարձել, նշանակում է փախստականին ապահովել: Դրա մասին լրջմտօրէն մտածել է հարկաւոր:

Գ—ցի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ հաղորդում են էջմիածնից, որ ճեմարանի տեսչի պաշտօնը մտադրութիւն կայ յանձնելու սինօդի անդամ Վահան վարդապետ Տէր-Գրիգորեանին:

—

Մեզ հաղորդում են, որ ցէնզ ձեռք բերել ցանկացող ուսուցիչների և վարժուհիների թիւը այժըմ հասել է արդէն 120-ի:

—

Բագուի «Արօր» տպարանը ձեռնարկել է մի գեղեցիկ և համակրելի գործի.—Նա հրատարակելու է, պ. Լէօի խմբագրութեամբ, ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն ը ն թ ե ր ց ա ն ո ւ թ ե ա ն համար մի շարք ե ր և ե լ ի մ ա ր դ կ ա ն ց համառօտ կենսագրութիւններ: Այս օրերս լոյս է տեսել առաջին գրքոյկը, որ պարունակում է Վիկտոր Հիւգօի և Դաւիթ Լիվինգստօնի կենսագրութիւնները՝ նրանց պատկերներով. տարաբաղտաբար Հիւգօի պատկերը շատ անաջող է: Գրքոյկը կազմված է բաւական հմուտ կերպով և անկասկած այդ օգտաւէտ ձեռնարկութիւնը մեծ աջողութիւն կը գտնէ, մանաւանդ որ գնի կողմից ևս, ինչպէս կարելի է տեսնել այդ առաջին գրքոյկից, որի գինը նշանակված է 15 կ.—հրատարակութիւնները մատչելի պէտք է լինեն ժողովրդի համար: Սրանից մի երկու տարի առաջ նշանաւոր մարդկանց կենսագրութեան հրատարակութեան ձեռնարկեց պ. Խ. Մալումեան, բայց չաջողվեց շարունակել: Յոյս ունենք, որ այժմ այդ գործը կաջողվի «Արօր» տպարանին, պ. Լէօի աջակցութեամբ, տալով ժողովրդին ընթերցանութեան այնպիսի գեղեցիկ նիւթ, ինչպէս են մեծ մարդկանց կենսագրութիւնները: Թէ արտասահմանում, և թէ նոյն իսկ Ռուսաստանում, այդ տեսակ գրքերը, ինչպէս օրինակ, Պավլենկովի հրատարակութիւնները, մեծ ընդունելութիւն են գտել: Մենք համոզված ենք, որ հայերէն հրատարակութիւններն էլ մեծ քանակութեամբ կը տարածվեն մեր ժողովրդի մէջ:

—

Վերջին ժամանակ թիւրքաց կառավարութիւնը կարգադրել էր էժանացրած գնով (2 ր. 60 կոպ.) անցագիր տալ գաղթականներին: Սակայն, մայիսի 5-ին Կ. Պոլսից եկած յատուկ հրամանի համեմատ, Կարսի թիւրքաց հիւպատոսարանը խապաւ դադարել է անցագիրներ տալը:

—

Ամսիս 10-ին, զինւորական շտաբի բնակարանում կայացաւ ռուսաց կայսերական աշխարհագրական ընկերութեան կովկասեան բաժնի նիստը, որտեղ ընկերութեան իսկական անդամ Պաստուխօվը մի զեկուցում կարդաց 1893 թւին, ամառը, Մեծ Արարատի գագաթը բարձրանալու մասին: Նիստին ներկայ էին բազմաթիւ ունկնդիրներ երկու սեռից, որոնց թւում և կառավարչապետի օգնական կոմս Տատիշչեվը: Նոյն նիստում Պաստուխօվ կարդաց մի ուրիշ զեկուցում՝ կ ո ւ մ ի կ ն ե ր ի մասին:

—

Զարմանքով իմացանք, որ մի տ ի ր ա ց ո ւ ա ր ա ն էլ հիմնված է Ե ր և ա ն ո ւ մ, ոգէտ տիրացուներին կատարելագործելու համար: Մեզ հաղորդում են, որ այս օրերս Երևանի տիրացուարանում կատարելագործված տիրացուներից 17-ը պէտք է քահանայ ձեռնադրվեն:

—

Մեր բաժանորդներից մի քանիսը դիմում են մեզ հարցնելով, թէ որտեղից կարելի է ձեռք բերել «Պապիկ և Թոռնիկ» գիրքը: Որքան մեզ յայտնի է, այդ գիրքը վաճառվում է էջմիածնում, ուր և պէտք է դիմել: Ի դէպ. ինչու էջմիածնի տպարանական վարչութիւնը չէ յայտարարում լրագիրներում իր տպագրած գրքերի և վաճառման տեղի մասին.—կամ գուցէ այդ էլ դէմ է Հայաստանեայց եկեղեցու աւանդութիւններին:

—

Կարսի նահանգի գաղթականներին նպաստելու մասին մեզ հաղորդում են հետևեալը. «էջմիածնի հոգևոր իշխանութեան տնօրինութեամբ, Բագրատ վարդ. Թաւաքալեան Կարսի փոխանորդի հետ շրջում է վիճակի գիւղերը և ցուցակագրում կարօտ գաղթականներին, որոնց պէտք է օժանդակութիւն տրվի էջմիածնում ստացված գումարից: Ասում են, որ այդ գումարը լինելու է հինգ հազար րուբլի»:

—

Յ օ գ ո ւ տ Գ ր ի գ ո ր Ա ր ծ ր ո ւ ն ո ւ ա ր ձ ա ն ի և գ ր ո ւ ա ծ ք ն ե ր ի տ պ ա գ ր ո ւ թ ե ա ն ստացանք. Գալուստ Գալստեանի միջոցով, Թիֆլիսում հանգանակած 15 րուբլի. Նուիրատուներն են՝ Յ. Գարեծելեան 1 ր., Ե. Խաչատրեան 4 ր., Ս. Սողոմոնեան 2 ր., Ոմն 30 կ., Ս. Քիւրքճեան 1 ր., Գ. Տէր-Գրիգորեան 1 ր., Ն. Աստուածատրեան 1 ր., Բ. Ամիրաղեան 1 ր., Լ. Դ. 1 ր., Յ. Խաթունեան 50 կ., Ա. Վ. 50 կ., Հ. Բաղամեան 50 կ., Գ. Գ. 1 ր. 20 կոպ.: Ուրեմն նախկին 3206 րուբլի 28 կ. հետ այժմ ունենք 3221 ր. 28 կոպէկ:

—

Կովկասի հայոց Բարեգործական ընկերութեան Կարսի տեղական ճիւղի վարչութիւնը ուղարկել է մեզ տպագրելու հետևեալը. «Վարչութիւնս ստացաւ «Մշակի» խմբագրութեան ձեռքով ապրիլի 28-ին յօգուտ սովեալների ուղարկած 200 րուբլի, որի համար և պարտք է համարում յայտնել իր խորին շնորհակալութիւնը նուիրատու անձանց և խմբագրութեան:»

—

ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ մեզ գրում են մայիսի 6-ից. «Վեհափառը երեք օր տկար էր. մրսել էր և մի փոքր տաքութիւն ունէր: Առողջութիւնը այժմ վերականգնել է»:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Մայիսի 7-ին, շաբաթ օր, Բագուի Մարդասիրական ընկերութեան նորակառոյց դպրոցի դահլիճում կայացաւ 35 պատգամաւորների ժողովը՝ Մարդասիրական ընկերութեան երկսեռ դպրոցների հոգաբարձուներ ընտրելու համար: Ժողովին նախագահում էր Շամախու թեմի առաջնորդ Մեսրովբ արքեպիսկոպոսը: Ձայների մեծամասնութեամբ հոգաբարձուներ ընտրվեցին՝ բժ. Զալեանց, բժ. Ազամիրզեանց, Ն. Աբէլեանց, Ա. Կրասիլնիկեանց և Գ. Քալանթար»:

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Մեր քաղաքում էլ հանգանակութիւն եղաւ յօգուտ սովեալների. հաւաքված է մինչև 400 րուբլի, մինչդեռ շատ աւելի կը հաւաքվէր, եթէ շարունակվէր»:

—

ԿԱՐՍԻՑ մեզ գրում են. «Նահանգիս սահմէտական գիւղերում գետեղված են քիւրդ գաղթականներ ևս, որոնք սովի պատճառով եկած են մեր կողմերը: Պատմում են, որ դրանք մուրացկանութեամբ ժողոված մի թեթև պարկ ալիւրը շալակած անցնում են սահմանը, ալիւրը տուն հասցնում և դարձեալ վերադառնում են մուրալու: Անցեալները դրանցից մէկը, թողնելով իր ընտանիքը, իր չորս երեխաներին՝ փախչում է, որպէս զի նրանց քաղցածութեան սարսափելի պատկերը չը տեսնէ»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՄԻՆԻՍՏՐԻ ՃԱՌԸ

Ֆրանսիական ներքին գործերի մինիստր Րէյնալ մի ճառ արտասանեց Լիօնում, որը իր վրա դարձրեց ընդհանուրի ուշադրութիւնը: Ճառն ասվեց պարգևներ բաժանելուց յետոյ այն ընկերութիւններին, որոնք մասնակցել էին մարմնամարզական մրցմանը: Ահա մի քանի կտորներ այդ ճառից.

«Մարմնամարզական ընկերութիւնների զարգացումը,—ասեց Րէյնալ,—ազգային նշանակութիւն ունի: Մարմնամարզական վարժութիւնները մեր երիտասարդութեան կրթութեան անհրաժեշտ մասը պէտք է կազմեն և այժմ աւելի ևս անհրաժեշտ են, քան երբ և իցէ, որովհետև հայրենիքը իւրաքանչիւր քաղաքացուն զինւոր է համարում:

«Երիտասարդ մարդիկը այնքան աւելի լաւ զինւորներ կը լինեն, ընդունակ ծառայել իրանց երկրին, որքան աւելի զարգացած կը լինի նրանց մկանունքների ոյժը և ճարպկութիւնը. այդպիսի պայմաններում նրանք աւելի հեշտ կը տանեն զինւորական կեանքի ծանրութիւնները:

«Ֆրանսիան մեզ համար միայն աշխարհագրական մեծութիւն չէ ներկայացնում: Դա մի կենդանի էակ է, որից մենք ծագումն ենք առել և որի հետ մենք բաժանում ենք մեր վիշտը և ուրախութիւնները: Անթիւ կապեր ոչ միայն շահերի, այլ և զգացմունքների, միացնում են մեզ մեր թանգագին հայրենիքի հետ, որը մեզ ամենից գեղեցիկ է թվում, ճիշդ այնպէս, որպէս մանկանը իր մայրը ամենից գեղեցիկն է թվում բոլոր կանանց մէջ:

«Էդմոն Աբու ասեց. «Ով չէ սիրում իր հայրենիքը մի առանձին, կոյր սիրով, նա միշտ միայն իսկական մարդու կէսին կը նմանվի»:

ԹԻՒՐՔԻԱ

Պարիզի առողջապահական կոնֆերենցիայի գերմանական դելեգատը, բժշկապետ Մօրտման, որը այս օրերս վերադարձել է Կ. Պոլիս, ներկայացրել է իր կառավարութեանը մի զեկուցում կոնֆերենցիայի աշխատանքների մասին:

Մօրտմանի կարծիքով, կոնֆերենցիայի վճիռը՝ մի հիւանդանոց հիմնել պարսկական ծոցի ափին, որպէս զի կարելի լինի խոլերայի մուտքն արգելել Միջագետքի, հիմնաւոր չէ, որովհետև խոլերան միշտ կարող է Միջագետք մտնել ցամաք ճանապարհով Պարսկաստանից: Հնդկաստանից եկող մահմեդական ուխտաւորների մասին վճռված է, որ չոգենաւերը ուխտաւորներով կանգ կառնեն Աղէնում, ուր, եթէ ճանապարհորդների մէջ խոլերայով հիւանդներ կը գտնվեն, նրանց ափը կիջեցնեն, իսկ շոգենաւը խիստ դեզինֆեկցիայի կենթարկվի: Ապա բոլոր առողջ ճանապարհորդները կը շարունակեն իրանց ճանապարհը մինչև Կամարան (կղզի՛ Կարմիր ծովում), ուր և կարանտինի կենթարկվեն՝ Կ. Պոլսի սանիտարական խորհրդի կարգադրութեան համաձայն:

Ներկայումս, պաշտօնական տեղեկութիւններին նայելով, խոլերան վերջացել է Կ. Պոլսում: Սակայն խոլերան մեծ կոտորածներ է անում Սիվասում, ուր օրական 60—70 հոգի են հիւանդանում և կէսից աւելի մեռնում: Անկասկած, խոլերան սպառնալի կերպարանք է առել սովի և երաշտութեան պատճառով Սիվասի և նրա հարևան վիլայէթներում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Թիւրքաց պաշտօնական լրագիրներում տըպված է կառավարչական հաղորդութիւնը, որով հերքվում է արտասահմանեան լրագիրներում տըպված այն լուրը, որ իբր թէ սուլթանը մտադրութիւն ունի Եւրոպա ճանապարհորդել: Այդ լուրը, թիւրքաց լրագիրների խօսքերով, ոչինչ բանի վրա հիմնված չէ և հրամայված է պոլիցիային գտնել այն «չարամիտ անձանց», որոնք համարձակվել են տարածել այդ սուտ լուրը:

—Լոնդոնում կառապանների գործադուլ է կազմակերպւում։ Լոնդոնի կառապանների սինդիկատի կարգադրիչ մասնաժողովը մի հրաւէր կարդաց, որով յայտարարում էր բոլոր կառապաններին ընդհանուր գործադուլ անել մայիսի 5-ին։ Գործադուլի պատճառը կառապանների ստացած վարձի սակաւութիւնն է։

—Կ. Պոլսից ստացված վերջին տեղեկութիւնների համեմատ, նոր նշանակված բուլղարական եպիսկոպոսների համար սուլթանի «բէրաթները» արդէն ուղարկվեցին բուլղարական էկզարխին, և եպիսկոպոսները արդէն ճանապարհ ընկան դէպի իրանց թեմերը։

—Շվէյցարական լրագիրները հաղորդում են, որ Ֆրիբուրգեան մեծ ժողովը վերականգնեց մահվան պատիժը իր կանտոնում։ Այդ արդէն տասն և մէկերորդ կանտոնն է, որը վերականգնում է մահվան պատիժը։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԻՐԿՈՒՏՍԿ, 11 մայիսի։ Այսօր, առաւօտեան 3 ժամին, կախաղան բարձրացրին Պօվլեւեվ, Մօզգօվօյ և Ցրիդման յանցաւորներին, որոնց յունվարի 21-ին զինուորական դատարանը մահվան պատժի դատապարտեց՝ Պետրօվների ընտանիքի սպանութեան համար։

ՊԱՐԻԶ, 11 մայիսի։ Երբ մինիստրները հեռացան նիստի դահլիճից, պատգամաւորների ժողովը քուէարկեց հերթական խնդրին անցնելու հետեւեալ ձեւակերպութիւնը. պատգամաւորների ժողովը ի նկատի առնելով, որ սինդիկատներին վերաբերեալ օրէնքը վերաբերվում է որպէս կառավարչական, նոյնպէս և մասնաւոր արդիւնաբերութեան բանւորներին, առաջարկում է կառավարութեանը օրէնքով վարվել։ Ենթադրում են, որ նոր մինիստրութեան կազմակերպութիւնը կը յանձնվի Բուրժուային։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 մայիսի։ Գրագիտութեան մասնաժողովը վճռեց հետազօտել, տեղական հիմնարկութիւնների գործակցութեամբ, բոլոր դըպրոցները եւրօպական և ասիական Ռուսաստանում։

ՊԱՐԻԶ, 12 մայիսի։ Կարնօ հրաւիրեց Բուրժուային Ելիսեան պալատը, բայց նա հրաժարվեց մինիստրութեան կազմակերպութիւնից։ Կառավարչական հանրապետականները քուէարկեցին յարգանք Կազիմիր Պերիէին և այնպիսի մինիստրութեան կողմն են թեքվում, որը նոյնպիսի երաշխաւորութիւններ կը ներկայացնի, որպէս Պերիէի մինիստրութիւնը։ Արմատական ձախակողմը պնդում է նոր քաղաքականութեան իր կողմը անցնելու տնհրաժեշտութեան վրա։ Ծայրայեղ ձախակողմեան կուսակցութիւնը կը պաշտպանի միայն այն մինիստրութիւնը, որը կը յարգի աշխատաւորների իրաւունքները և շահերը և կը հրաժարվի ամենևին կղերական ոգուն վերադառնալու մտքից։

ԼՈՆԴՈՆ, 12 մայիսի։ Այսօր Գլադստօնի աչքը օպերացիա են արել։ Աչ աչքից փառը աջողվել է հանել։

ՊԱՐԻԶ, 12 մայիսի։ Կարնօ ընդունեց Դիւպիւին, որը ըստ երևոյթին, անյարմար համարվեց մինիստրութիւնը կազմակերպելու համար։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ Մ. ՄԷԼԻՔ-ԱԴԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւնների։

Կ. Գ. ՁԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի և նեարդային հ.

Դ. Դ. ՌՈՒԴԿՈՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխաների և կանանց հ.

Ի. Ց. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—$11^1/_2$—$12^1/_2$ ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Կին-բժիշկ ՏՈՒՐԲՈՎԻՉ—$12^1/_2$—1 ժ. կանանց ց.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—6—7 ժ. Սիֆիլիսի և միզի ու սեռական օրգանների հ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—7—$7^1/_2$ ժ.

Ի. Ե. ՑՐԱՆՑԻՈՒՍ—7—$7^1/_2$ ականջի, կոկորդի և քթի ու նեարդային հ. երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ։

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում միզի, խխի, արեան, կաթի և այլն։

Վճար 50 կ.։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) դ օպերացիայի համար առանձին։ Հիւանդանոցումը ընդունվում են և ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝ բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ։ (№ 72)

Ունենալով Արաքսի ափերում, „Ալի-Ղըզըլ“ գիւղի մօտ, 200 ԴԵՍԵԱՏԻՆ ՏԱՐԱԾՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԱՅԻ ՀՈՂ, և չունենալով միջոց, նոյն իսկ գիւղին և ամենամօտ տեղից ջուր հանելու և ոռոգելու համար, դիմում եմ յայտնի փողատէր և հողասէր անձանց,—մասնակցել այն գործին, ջուր հանելու, հողը մշակելու համար։ Յայտնում եմ միանգամայն, փորձերի վրա հիմնված, որ հողը արգաւանդ է և ամենաբերրի յատկութիւն ունի, ու օժտված է Արարատեան դաշտին յատուկ ամենայն տեսակ արտադրութեամբ։

Մանրամասնութիւնների և պայմանների մասին դիմել,—Акстафа Ко. „Надежда“ Кяандарянцу.

(№ 48) 2—5 (շ.)

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ԿԵՂԾՈՒՄՆԵՐԻՑ ԵՒ ՆՄԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՍԱՊՕՆ

պրօվիզօր

Ա. Մ. ՕՍՏՐՕՈՒՄՕՎԻ

Կատարելապէս ոչնչացնում է գըլխի թեփը, նպաստում է մազերի կանոնաւոր աճմանը և իսկապէս դադարեցնում է նըրանց թափվելը։

Իւրաքանչիւր կտորի գինը 30 կոպ.։ Երկու կտորանոցի գինը 50 կոպ։

Կեղծումներից խուսափելու համար պահանջեցէք իսկական սապօն, որը արկղի վրա կառավարութիւնից հաստատված մարկա ունի № 3374.

Ծախվում է ամեն տեղ։ Պահեստ, Մոսկվա, Լեալին փող. սեփական տուն։

(№ 23) (շ.) 10—20

ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

Ժողովրդական ընթերցանութեան համար խմբագրված հետեւեալ գրքերը

Վիպագրական

ԼԱԼՕ, Թիւրքահայերի կեանքից. Վ. Փ. . . 5 կ.
ԱՅՍՏԵՂ ԵՒ ԱՅՆՏԵՂ, Գ. Արծրունու . . 10 »
ԱՐՆԱԳԻՆ, Լէօի. . . . . . . 7 »
ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ՏԻԿԻՆ. . . . . . . 5 »
ԼԻՐ ԹԱԳԱՒՈՐ, ըստ Շէքսպիրի. . . . 5 »
ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒՀԻ, թարգ. Խ. Մ. . 5 »
ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԱՂՔԱՏ }
ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ } . . . . . 5 »
ԵՂԲԱՅՐԸ ԵՂԲՕՐ ԴԷՄ, թարգ. Ց. Օ. . . 7 »
ԱՐՋԵՐԸ, Գարշինից, թարգ. Խ. Մ. . . 5 »

Բնագիտական

ՊՍՏԻԿ Է, ԲԱՅՑ ՉՍՏԻԿ Է, Լունկեւիչի. . 5 »
Ի՞ՆՉ Է ԿԱՅԾԱԿԸ . . . . 5 »
ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԵՒ ՀՐԱԲՈՒՂԽ. . . . . 6 »
ԱՐԵԳԱԿԻ ԵՒ ԼՈՒՍՆԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄԸ. . . 5 »

Կենսագրական

ՄՏՔԻ ՄՇԱԿԸ, Խ. Մալումեանի. . . . 50 »
ԽՐԻՄԵԱՆ, » » » . . . . . 40 »

Առողջապահական

ԽՕԼԷՐԱ ԵՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ բժ. Գ. Տ. Գ. . . 5 »

Օրէնսդրական

ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Կովկասի համար կազմեց Խ. Մ. . . . 30 »

Թիֆլիս։

Խ. Մալումեան

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

Հետեւեալ մեծադիր պատկերները

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ . . . . . 50 կ.,
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ (սակաւ.) . . . 1 ր.,
ՐԱՖՖԻ . . . . 40 կ.,
ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱՅԻ . . . . . . 40 կ.,
ՊԵՏՐՈՍ ԱԴԱՄԵԱՆԻ (սակաւ.) . . . 1 ր.,

Գումարով զիջումն կը լինի։ Վերադիր վճարով կարելի է ստանալ։ Դիմել՝ Тифлисъ, Саркису Согомонянцъ. (№ 51) 2—4

Ուսուցիչ ՄԿՐՏԻՉ ՏԷՐ-ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ մահուան տարեդարձին կիրակի, ամսիս 15-ին, առաւօտեան $10^1/_2$ ժամին ս. Նշան եկեղեցում կը կատարվի հոգեհանգիստ։ Ուստի հանգուցեալի այրի՝ Նատալիա Տէր-Մարտիրոսեանը խոնարհաբար խնդրում է իր բարեկամներին և պաշտօնակիցներին իրանց ներկայութեամբ պատուել հանգուցեալի յիշատակը։ 1—1

ՅԱՆՔՍԵՐԸ ԿԱՐԿՏԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻԱԶՕՐԻՑ ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ

Ի նկատի ունենալով Անդրկովկասի այգետէրերի կողմից եղած յայտարարութիւնները՝ թէ իրանք ցանկանում են ապահովագրել իրանց խաղողի այգիները, Ընկերութիւնը վճռեց ձեռք զարկել բարձր կուլտուրաների ապահովագրութեանը (խաղողի այգիների, գայլուկի, թամբաքուի և բամբակի ցանքսերի և այլն) և բանալ իր բաժանմունքը Թիֆլիս քաղաքում այն պայմանով, եթէ ապահովագրական գումարը կը հասնի 500 հազար րուբլու և այդ գումարից կը մոցնվի մինչև ապահովագրութիւնների ընդունելութեան սկսելը, 3% անդամական վճար յայտարարված գումարից (§ 40 կանոնադրութեան)։

Աչքի առաջ ունենալով, որ հասնում է կարկտավտանգ շրջանը, սրանով հրաւիրվում են պ.պ. այգետէրերը, որոնք ցանկութիւն են յայտնել ապահովագրել իրանց այգիները և չեն կարողացել յայտարարել այդ մասին, շտապեն վճարելու անդամական վճարը, որի վճարելուց յետոյ, անդամ դառնալը դիւրացնելու համար, թոյլ է տրվում յետաձգումն 4-ից մինչև 8 տարի, նայելով վճարի չափին։ Անդամական վճարների ընդունելութիւնը, կանոնադրութեան և բլանկների տալը, և նոյնպէս բոլոր անհրաժեշտ բացատրութիւնները իմ միջոցով են կատարվում կայսերական Գիւղատնտեսական ընկերութեան դիւանատանը ամեն օր 10-ից մինչև 12 ժամը, և «Сѣверные Номера» անուանված հիւրանոցում 2-ից մինչև 5 ժամը։

Նոյն տեղում կարելի է կատարել և հացահատիկների ապահովագրութիւնը։ Անդամական վճարներ ընդունում են նոյնպէս և Ընկերութեան ագէնտները։

2—3 (№ 43) Ընկերութեան Լիազօր տեսուչ՝ Պ. Մ. ՕԿՈՒԼԻՉ

Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ

ԴՊՐՈՑ-ՊԱՆՍԻՕՆ ԵՒ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ

Մայիսի 8-ից տեղափոխվում է իր սեփական տունը (Միխայլովսկայա փողոց, № 154)։ Ամառն ընդունվում են աղջիկներ և տղաներ, որպէս գիշերօթիկներ, կիսագիշերօթիկներ և երթևեկներ։ Դպրոցն ունի մեծ այգի, ուր շինված են կէգելբան, գօրկա և մարմնամարզական այլ անհրաժեշտ գործիքներ, որոնք յարմարեցրած են մանուկների ֆիզիկական զարգացման համար։

Գարնանը, ամառը և աշնանը այգում (շաբաթը մի անգամ) մանուկների համար կը նուագի երաժշտութիւնը։ (№ 51—7, 14, 21, 28) 2—4

Ի. ԵԱ. ԲՐՕՆ ՑՕՆ ԲՐԵՆՆԷՐ

Յանձն է առնում ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ, ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ և ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐ պահելու գործը ամբողջ տարվայ ընթացքում, ռուսերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, հայերէն և ուրիշ լեզուներով. ստուգում է զանազան առևտրական և արդիւնաբերական հաստատութիւնների հաշիւները և մատեանները, քննում, փակում, բանում, և կազմում է առևտրական մատեաններ. ընդունում է առևտրական մատեանների զանազան թիւրիմացութիւնների քննութիւնը և բացատրութիւնը։

Այն անձինք, որոնք չունեն հաշւապահներ, բայց ցանկանում են ունենալ կանոնաւոր հաշւապահութիւն, կարող են ունենալ ՃԻՇԴ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՐԱՆՑ ԳՈՐԾԵՐԻ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԱՍԻՆ ԵՒ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐ։ Մատեաններ պահելու համար վերցվում է տարեկան 100 րուբլի և աւելի։ Հասցէն Елизаветинская, № 25. ոստիկանական վարչութեան վերին յարկում։

Ուսուցանում է։

ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐԱԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վճար { Հաշւապահութեան ամբողջ կուրսի համար (2—3 ամիս) 40 ՌՈՒԲԼԻ
Վճար { Արագագրութեան տեսական կուրսի համար (2 ամիս) 50 ՌՈՒԲԼԻ

Պարապմունքներ լինում են ամեն օր, երկու ժամվայ ընթացքում։ Առաջադէմ պարապմունքների համար ՎԿԱՅԱԿԱՆՆԵՐ բէալական դպրոցի դիրէկտորից և ուրիշ անձերից։

(№ 16) (շ) 13—100

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ

ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

Ընդունում է երթևեկ, կիսաթոշակաւոր և թոշակաւոր աշակերտներ։ Պատրաստում է կլասիքական գիմնազիայի, բէալական ուսումնարանի, կադէտների կօրպուսի և այլ միջնակարգ ուսումնարանների համար։

Թիֆլիս, Գանօվսկայա փողոց, № 11, սեփական տուն։

(№ 35) (եր. և շ.) 14—25

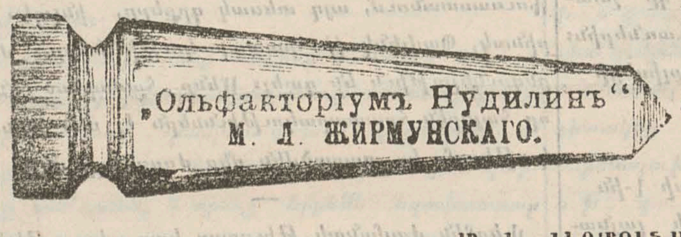

ՄԻՋՈՑ ԽԱՐԲՈՒԽԻ ԴԷՄ

բժշկական դէպարտամենտից թոյլատրված

ՕԼՖԱԿՏՕՐԻՈՒՄ ՆՈՒԴԻԼԻՆ

Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ

Ծախվում է 40 կոպէկով

Դեղատոլ ծախսն Ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում

№ 128 (91 թ.) 22—40

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 13 Мая 1894 г. Типографія Канцел. Главноначальствующаго Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.